

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 17 mars 1897, kl. 3 e. m.

Betänkande, angående villkoren för försäljning af brännvin.

(2:a A.)

Förslag till förändringar i nu gällande lagstiftning angående villkoren för försäljning af brännvin hafva vid innevarande riksdag framstälts i nedan omförmälda, till bevillningsutskottet hänvisade motioner; och går utskottet härmed att i anledning af nämnda motioner afgifva yttrande.

De två första momenten af § 25 i kongl. förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895 äro af följande lydelse:

»1. Å landet vare minuthandel med eller utskänkning af brännvin förbjuden på eller inom 0,2 mil från ställe, der auktion, marknad, torgdag, uppboörsstämma eller mönstring med bevaringsmanskap hålles.

2. Vid annan till större folksamling ledande förrättning å landet eller der i stad vid tillfälle, som i nästföregående eller detta moment omförmäles, anledning förekommer till enahanda förbud, ege för landet Kongl. Maj:ts befallningshafvande och i stad vederbörande polismyndighet att derom meddela föreskrift.»

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 40, anföra herrar *A. W. Styrlander* och *G. Jansson* i Krakerud, att motionärerna icke kunde finna något skäl för att icke, särskildt beträffande marknader, likställighet skulle råda mellan land och stad, helst marknaderna i städerna väl i allmänhet måste anses föranleda till betydligt större folksamlingar än marknaderna på landet. Vid marknader i städerna samlades nemligen en hel mängd af landsbygdens invånare, deribland mycken ungdom, som lätt fölle offer för frestelser af alla slag; och den omständigheten, att bränvinsförsäljningsställena hölles öppna, bidroge helt säkert mycket till de oordningar, som nästan öfverallt åtföljde dessa marknader. En förändring af ifrågavarande stadgande i syfte att utsträcka förbudet att gälla äfven för stad, då marknad der hölles, skulle därför, enligt motionärernas förmenande, kraftigt befrämja ordning och säkerhet samt sedlighet och nykterhet.

På grund af det anförda hemställa motionärerna:

att Riksdagen ville besluta den ändring i bränvinsförsäljningsförordningen, att till § 25 mom. 1 göres följande tillägg: »Enahanda bestämmelse gälle ock för stad, då marknad der hålles».

Förslag i enahanda syfte som det förevarande har framställts vid 1891 års riksdag uti en af herrar *A. G. Björkman* i Groeryd och *A. G. Jönsson* m. fl. väckt motion, deri hemställes, bland annat, att Riksdagen måtte besluta, att minuthandel med eller utskänkning af bränvin eller andra dermed jemförliga spirituösa drycker blefve förbjuden äfven i stad å marknad, torgdag eller vid bevaringsmönstring. Denna motion blef, på sätt jemväl bevillningsutskottet hemstält, af Riksdagen afslagen.

Af de här ofvan anförda två första momenten af § 25 i gällande bränvinsförsäljningsförordning framgår, att å landet är minuthandel med eller utskänkning af bränvin förbjuden på eller inom 0,2 mil från ställe, der auktion, marknad, torgdag, uppboordsstämma eller mönstring med bevaringsmanskap hålles, under det att sådan handel och utskänkning är tillåten å landet vid annan till större folksamling ledande förrättning och i stad vid dylik förrättning samt vid de i första momentet omförmälda tillfällen, derest icke för landet Kongl. Maj:ts befallningshafvande och i stad vederbörande polismyndighet finner anledning att om sådant förbud meddela föreskrift.

Då en så stor skilnad blifvit gjord mellan land och stad, att hvad som är förbjudet å landsbygden i regel är i stad tillåtet, synes anled-

ningen härtill vara att söka i de inom städerna och på landet i många afseenden rådande olika förhållanden, till hvilka vid lagstiftning i föreliggande fall nödig hänsyn måste tagas.

Att sålunda ovilkorligt förbud stadgas mot handel med spirituösa drycker vid de i första momentet af ofvannämnda paragraf uppräknade tillfällen å landet, har tvifvelsutän sitt fulla berättigande dels med hänsyn till nykterhetens befrämjande och till svårigheten att afstyra vid dylika folksamlingar förekommande oordningar, dels därför att ett sådant förbud just träffar dem, mot hvilka det är riktadt, eller de marknadsbesökande, men knappast kan sägas beröra någon annans intresse eller inskränka hans handlingsfrihet.

Helt annorlunda verkar ett sådant förbud vid enahanda tillfällen i städerna. Då nemligen den bofasta befolkningen i de flesta af rikets städer, företrädesvis de större, jemte derstädes sig uppehållande främlingar vida öfverstiger antalet af dem, som från andra håll dit sammankomma för att hålla marknad, hvarom här särskildt är fråga, kommer ett ovilkorligt förbud mot försäljning af spirituosa under de dagar, marknad pågår i städerna, att träffa icke blott dem, mot hvilka detsamma är riktadt, eller de marknadsbesökande, utan ett mycket större antal personer, hvilkas intressen icke i väsentlig mån beröras af dessa marknader. Det skulle, för att taga ett exempel, helt visst förefalla förunderligt, ja hardt nära obegripligt för invånarne i Stockholm och andra större städer att dem skulle förmenas köpa spirituosa under vissa dagar därför att samtidigt ett eller annat hundratal landtmän sammankommit i en utkant af staden för att drifva handel med kreatur; och lika obegripligt skulle det sannolikt förefalla i dessa städer tillfälligtvis vistande främlingar och alla andra, som äro hänvisade att intaga sina måltider å offentliga ställen, att af samma anledning servering af spritdrycker icke derstädes finge ega rum. Att sålunda stadga ovilkorligt förbud mot handel med spirituosa vid marknadstillfällen i städerna kan ingalunda anses berättigadt.

Skulle emellertid på grund af den stora mängden marknadsbesökande eller andra omständigheter anledning förefinnas att i nykterhetens intresse och för underlättande af ordningens upprätthållande meddela föreskrift om förbud mot försäljning af spritdrycker vid marknader jemväl i städerna, i den omfattning sådant kan finnas erforderligt, har åt polismyndigheten derstädes blifvit öfverlemnadt att bedöma, huruvida en sådan åtgärd bör vidtagas, en rättighet, hvilken, enligt hvad utskottet har sig bekant, också blifvit af vederbörande begagnad och med nödig omtanke utförd.

Enär alltså vid lagstiftningen i föreliggande fråga tillbörlig hänsyn blifvit tagen icke blott till i stad och på landet rådande olika förhållanden, utan jemväl till den under alla tider giltiga sanningen, att vid främjande af hvarje än så ädelt mål andras berättigade intressen och handlingsfrihet måste respekteras, och här omhandlade två första momenten af 25 § i gällande bränvinsförsäljningsförordning också erhållit en i öfverensstämmelse dermed affattad lydelse och väl funnen formulering, i det att genom det förra nykterhetens intresse blifvit med rätta helt tillgodosedt, men genom det senare jemnt så mycket, som låter sig göra utan att träda andras lika berättigade intressen och fria sjelfbestämningsrätt för nära, anser utskottet de i berörda moment innehållna bestämmelser vara efter förhållandena väl afvägda och den föreslagna förändringen, hvars välmenta syfte utskottet till sitt fulla värde uppskattar, alltså hvarken berättigad eller af behovet påkallad.

Då härtill kommer, att det i allmänhet skulle blifva mycket svårt och i de större städerna nästan omöjligt att öfvervaka efterlefnaden af det föreslagna lagstadgandet, att detsamma antagligen skulle medföra frestelse till smyghandel med spirituosa, att svårighet skulle uppstå vid uppdragande af den gräns af 0,2 mil från marknadsplatsen, inom hvilken bränvinsförsäljning jemväl skulle vara förbjuden, samt att de med den i fråga satta förbudslagstiftningen afsedda fördelar sålunda torde vara ganska tvifvelaktiga, finner sig utskottet jemväl från dessa synpunkter icke kunna tillstyrka bifall till det föreslagna tillägget till 25 § 1 momentet i bränvinsförsäljningsförordningen och hemställer alltså,

1:o) att ifrågavarande motion, afseende tillägg till 25 § 1 momentet i bränvinsförsäljningsförordningen, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

§ 22 i gällande bränvinsförsäljningsförordning har följande lydelse:

»1. De afgifter, som enligt denna förordning inflyta för rättigheterna till minuthandel med eller utskänkning af bränvin, äfvensom den nettovinst på rörelsen, som bolag i stad enligt § 18 skall afstå, skola på följande sätt fördelas:

för Stockholms stad: .

åtta tiondedelar tillfalla staden, så vida bränvinshandeln är öfverlåten åt bolag; i annat fall erhåller staden sju tiondedelar; återstoden insättes i statskontoret;

för annan stad, som ej deltagar i landsting:

a) *då bränvinshandeln i staden är öfverlåten åt bolag:*

sju tiondedelar tillfalla staden:
en tiondedel tillfaller länets hushållningssällskap;
två tiondedelar insätts i statskontoret;

b) *då bränvinshandeln i staden ej är öfverlåten åt bolag:*

sex tiondedelar tillfalla staden;
en tiondedel tillfaller länets hushållningssällskap;
tre tiondedelar insätts i statskontoret;

för stad, som deltagar i landsting:

a) *då bränvinshandeln i staden är öfverlåten åt bolag:*

fem tiondedelar tillfalla staden:
två tiondedelar tillfalla länets landsting;
en tiondedel tillfaller länets hushållningssällskap;
två tiondedelar insätts i statskontoret;

b) *då bränvinshandeln i staden ej är öfverlåten åt bolag:*

fyra tiondedelar tillfalla staden;
två tiondedelar tillfalla länets landsting;
en tiondedel tillfaller länets hushållningssällskap;
tre tiondedelar insätts i statskontoret;

för landsbygdskommunerna:

hela afgiften insättes i vederbörande landskontor, som fördelar densamma med:

sju tiondedelar till länets samtliga landsbygdskommuner efter folk-
mängden;

två tiondedelar till länets landsting;
 en tiondedel till länets hushållningssällskap.

I *köping*, der jemlikt § 11 mom. 2 minuthandel med och utskänkning af bränvin blifvit åt bolag öfverlåten, skola försäljningsavgifterna och vinstmedlen fördelas efter lika grunder, som här ofvan äro bestämda för stad, i hvilken bränvinshandeln är åt bolag öfverlåten.

2. De andelar af i näst föregående mom. omförmälda medel, som tillfalla landsting och hushållningssällskap, insättas i vederbörande landskontor. De andelar åter, som ingå till statskontoret, skola genom dettas försorg fördelas på rikets samtliga landstingsområden efter folkmängden, med iakttagande af att folkmängden för hvarje landstingsområde, inom hvilket ligger stad, som ej deltager i landsting, minskas med samma stads folkmängd. Af det belopp, som efter denna fördelning tillfaller hvarje landstingsområde, ega landstinget och vederbörande hushållningssällskap att uppbära hvartdera en fjerdedel samt landsbygdskommunerna hälften. Fördelningen mellan dessa senare sker likaledes efter folkmängden.

3. Rörande användningen af de medel, som genom handeln med bränvin tillflyta städer, köpingar, landsting och hushållningssällskap, skall, der chefen för finansdepartementet sådant fordrar, redogörelse till nämnda departement af vederbörande afgifvas.»

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 28, föreslår herr *J. Anderson* i Tenhult, att Riksdagen för sin del måtte besluta, att ofvan intagna § 22 erhåller följande ändrade lydelse:

»§ 22.

1. De afgifter, som enligt denna förordning — — fördelas.

För Stockholms stad:

50 proc. tillfaller staden, såvida bränvinshandeln är öfverlåten åt bolag; i annat fall erhåller staden 40 proc.
 återstoden insättes i statskontoret.

För annan stad, som ej deltagar i landsting:

a) då bränvinshandeln i staden är öfverlåten åt bolag:

- 50 proc. tillfalla staden;
- 10 » tillfalla länets hushållningssällskap;
- 40 » insättas i statskontoret;

b) då bränvinshandeln i staden ej är öfverlåten åt bolag:

- 40 proc. tillfalla staden;
- 10 » tillfalla länets hushållningssällskap;
- 50 » insättas i statskontoret.

För stad, som deltagar i landsting:

a) då bränvinshandeln i staden är öfverlåten åt bolag:

- 40 proc. tillfalla staden;
- 20 » tillfalla länets landsting;
- 10 » tillfalla länets hushållningssällskap;
- 30 » insättas i statskontoret;

b) då bränvinshandeln i staden ej är öfverlåten åt bolag:

- 30 proc. tillfalla staden;
- 20 » tillfalla länets landsting;
- 10 » tillfalla länets hushållningssällskap;
- 40 » insättas i statskontoret.

För landsbygdskommunerna:

Hela afgiften insättes i vederbörande landskontor, som fördelar densamma med:

- 40 proc. till länets samtliga landsbygdskommuner efter folkmängden;
- 20 » till länets landsting;
- 10 » till länets hushållningssällskap;
- 30 » ingå till statskontoret.

I köping, der jemlikt § 11 mom. 2 — — — öfverlåten:

2. De andelar af i näst föregående mom. omförmälda medel, som tillfalla landsting och hushållningssällskap, insättas i vederbörande lands-

kontor. Af de andelar åter, som ingå till statskontoret, skall genom dettas försorg så stort belopp, som svarar mot 20 proc. af afgifterna uti samtliga städer, köpingar och landsbygdskommuner, fördelas på samtliga landstingsområden efter folkmängden, med iakttagande af att folkmängden för hvarje landstingsområde, inom hvilket ligger stad, som ej deltagar i landsting, minskas med samma stads folkmängd. Af det belopp, som efter denna fördelning tillfaller hvarje landstingsområde, ega landstinget och vederbörande hushållningssällskap att uppbära hvarterda en fjerdedel samt landsbygdskommunerna hälften. Fördelningen mellan dessa senare sker likaledes efter folkmängden.

3. Rörande användningen — — — afgifvas».

I motion, n:o 88, jemväl inom Andra Kammaren föreslå herr *G. Jansson* i Krakerud samt trettioåtta andra af kammarens ledamöter, med hvilka nio ledamöter af samma kammare instämt:

»att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes fortast möjligt låta verkställa utredning, huruvida och på hvilka vilkor sådan ändring i § 22 af gällande bränvinsförsäljningsförordning må införas, att de afgifter, som inflyta för rättigheterna till minuthandel med eller utskänkning af bränvin äfvensom all nettovinst på rörelsen successivt under viss begränsad tid indrages till statsverket, samt för Riksdagen framlägga det förslag derom, hvartill utredningen föranleder.»

Herr Anderson har i sin motion hänvisat till en af honom vid 1896 års riksdag i enahanda syfte väckt motion. I denna motion framställde motionären den åsigten, att vår nuvarande lag tilläte eller rent af uppmuntrade en mängd samhällen att, för att bereda sig stora inkomster, söka göra omsättningen af rusdrycker så omfattande och vinstgifvande som möjligt. Särskildt gälde detta städerna, der, om än med aktningvärda undantag, de styrande på det hela taget syntes hafva all möda ospard att få spirituosa försäljningen sig tillförsäkrad, äfven om folkmängden vore ringa; i hvilket afseende motionären ville framhålla, att, enligt den uppgift motionären erhållit, inom landet 27 städer, hvar och en med mindre folkmängd än 2,000 invånare, deribland 17, som hvar för sig hade mindre än 1,500 invånare, allesammans hade såväl utskänkings- som utminuteringsställen. Samtidigt härmed funnes köpingar, jernvägs-

stationer, industriella anläggningar samt andra ställen, der folkmängden vore till och med större, utan att dock rusdrycksförsäljning funnes. Då dessa senare derförutan kunde reda sig, så kunde man i sanning hafva anledning fråga, hvarför de samhällen, som kallades städer, i nu antydda fall kunde hafva större behof af spirituosa försäljning än de nyss omnämnda, som saknade stadsprivilegier. Antagligen vore det ej behofvet hos städernas invånare, utan snarare förmånen att få åtnjuta försäljningsskatten och dermed en lätt vunnen inkomst från den omgifvande bygden, som härvid verkade mest bestämmande. Åt samma håll leddes tankarne, om man öfvervägde det ej helt och hållet sällsporda förhållandet, att städerna hade sina krogar och öfriga ställen till försäljning af rusdrycker just vid salutorgen eller andra mera trafikerade platser, der de för berörda drycker kunde vänta så stor omsättning som möjligt, och detta icke minst från den besökande landtbefolkningen. Den afgift, som erlades för rättighet att få utöfva spirituosa försäljning, vore ju i sjelfva verket en skatteavgift eller, om man så ville, en bevillning, hvadan det icke kunde vara riktigt, att den, som erlade skatten, skulle, om än mycket ojemnt fördeladt, på en omväg få behålla större delen deraf. Motionärens uppfattning vore, att ifrågavarande afgifter eller skatter borde, så länge de funnes till, ingå till statsverket samt af regering och Riksdag användas såsom andra statens inkomster; men att, då städer och andra samhällen, der spirituosa försäljning egde rum, under flere år haft förmånen att få behålla största delen af försäljningsskatten, då landsting, hushållningssällskap och landsbygders kommuner äfven hade andel deraf, och då derjemte vederbörande i mer eller mindre mån möjligen beräknat att för längre tid vara i åtnjutande af sådana inkomster, man vid förändringen borde gå varsamt till väga och göra indragningar så småningom, alltid dock med stadigt ögonmärke, att efter några års förlopp hela afgiften måtte kunna redovisas till statsverket. I afsigt att beträda en sådan väg hade motionen blifvit väckt.

Herr G. Jansson och hans medmotionärer anföra till stöd för sin omförmälda motion följande:

»Lagstiftningen angående försäljning af bränvin och dermed jemförliga spirituösa drycker har ända sedan husbehofsbränningen afskaffades ansetts böra gå i sådan rigtning, att dessa dryckers bruk genom densamma så mycket som möjligt inskränkes. Man har bemödat sig att göra bränvinet svåråtkomligt och att undanrödja frestelsen för den enskilde att ockra på superiet. I sådant syfte var det som det så kallade göteborgs-

systemet med dess bolagshandel infördes, hvarigenom innehafvare af rättighet till brännvinsförsäljning förbindas att afstå all egentlig vinst på denna handtering, hvilken vinst deremot, tillika med de stadgade försäljningsafgifterna, tillfalla kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen. Att kommunerna i synnerhet erhållit sådan förmån, grundar sig uppenbarligen derpå, att, då det omåttliga bruket af spirituosa försvagar och i många fall fullständigt förderfvar sina offers arbetsduglighet och välförstånd, detta nödvändigtvis förorsakar samhället många utgifter för fattig- och sjukvård m. m., hvilka utgifter visst icke skulle ställa sig så höga, som nu är händelsen, ifall nykterheten allmänt iakttoges.

Som det emellertid ligger i kommunernas hand att bestämma antalet försäljningsrättigheter, hvar inom sitt område, utsättas de lätt för frestelsen att genom upplåtande af ett större antal sådana rättigheter bereda sig en ökad inkomst. Då denna inkomst visst icke är obetydlig — den uppgår ju särskildt för Stockholm till omkring en och en half million kronor årligen — så spelar den i de flesta fall en mycket stor roll. Förlusten i såväl moraliskt som ekonomiskt afseende faller deremot ej så tydligt och omedelbart i ögonen.

Undertecknade äro lifligt öfvertygade derom, att de inkomster, kommunen erhåller genom brännvinsförsäljning, mer än uppvägas af den skada, superiet vållar, och de ökade utgifter, som deraf föranledas. Vidtoges därför sådan anordning, att de, som bestämma antalet försäljningsrättigheter inom ett visst område, icke frestades att taga hänsyn till den möjliga vinsten, utan, som tillbörligt vore, endast såge omsorgen om sedlighetens främjande till godo, skulle säkert bättre resultat ur nykterhetens synpunkt uppnås. Antalen försäljningsställen i städerna skulle för framtiden blifva betydligt förminskade, såsom man kan finna bland annat af den omständigheten, att, sedan landskommunerna *icke* hafva direkt inkomst af brännvinsförsäljningen, de allt mer och mer motsätta sig sådan försäljning inom sina områden.

Enligt vår åsigt vore det därför lämpligt, att de nu stadgade försäljningsafgifterna, äfvensom vinstmedlen, inginge med hela sitt belopp till statsverket. Deras användning skulle då komma att bestämmas af Riksdagen, och möjligen kunde då något dermed göras till ett skyndsammare förverkligande af önskemålet att bereda ålderdomsunderstöd åt arbetare, hvilket i sin mån skulle minska utgifterna för en fattigvård, som mångestädes är för kommunerna mycket betungande.

Vid de tillfällen, då denna fråga förevarit inom Riksdagen, har den

rönt stora sympatier särdeles inom Andra Kammaren. Att den deremot inom Första Kammaren icke vunnit samma tillslutning torde i någon mån berott på att nödig utredning saknats. Den hufvudsakligaste invändningen mot bränvinsförsäljningsmedlens indragning till statsverket torde varit, att derigenom så viktiga institutioner som landstingen och hushållningssällskapen skulle beröfvas en betydlig inkomst och derigenom sättas i svårighet att ordna verksamheten inom sina områden. Vi anse att denna olägenhet skulle kunna inskränkas, derest frågan underställes Kongl. Maj:t, som vid utredning derom kunde taga hänsyn till dels om någon lämplig ersättning kunde lemnas till landsting, hushållningssällskap och städer, som ej deltaga i landsting, och dels på hvad sätt indragningen bäst kan verkställas.»

Ifrågavarande motioner åsyfta begge att under en viss begränsad tid till statsverket succesivt indraga såväl de för handel med bränvin nu stadgade försäljningsafgifter som den på denna handel uppkommande vinst. Från hvarandra skilja sig motionerna derutinnan, att herr Jansson med flere hemställt om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag i angifvet syfte, under det att herr Anderson sjelf uppgjort förslag till den indragning, som han anser böra till en början vidtagas.

Sedan den fördelning af bränvinsförsäljningsmedlen, som nu eger rum enligt kongl. förordningen den 29 maj 1885, infördes, hafva vid flere riksdagar af motionärer framställningar gjorts om dessa medels indragning till statsverket, hufvudsakligen af den anledningen, att man hållit före, att den inkomst, som kommunerna nu hafva af bränvinsförsäljningen, skulle för dem innebära en lockelse att till skada för nykterheten befrämja en ökad afsättning af spirituösa drycker. Bevillningsutskottet, som icke kunnat dela en sådan uppfattning, har städse motsatt sig dessa förslag om bränvinsförsäljningsmedlens indragning till statsverket, och de hafva icke heller kunnat tillvinna sig Riksdagens bifall.

Vidtagandet af en sådan åtgärd, som indragning till statsverket af bränvinsförsäljningsmedlen, skulle träffa sjelfva den grund, hvarpå nu gällande bränvinslagstiftning hvilar. På sätt herr Jansson och hans medmotionärer framhållit, har man ända sedan husbehofsbränningens afskaffande ansett bränvinslagstiftningen böra gå i sådan riktning, att genom densamma bruket af spirituösa drycker så mycket som möjligt motarbetades. Detta syfte har man sökt vinna dels genom bränvinets fördyrande medelst beskattning af både tillverkning och försäljning och dels i öfrigt genom att göra de spirituösa dryckerna mindre lätt åtkomliga.

Det sedliga intresse, som är med bränvinslagstiftningen förknippadt, kunde icke i hela sin vidd tillvaratagas allenast derigenom, att man belade tillverkningen af bränvinet med skatt, äfven om denna gjordes så stor i förhållande till varans värde, att storleken kunde rättfärdigas blott af det sedliga syfte, som man med skatten afsåg att vinna. Endast genom att på lagstiftningens väg äfven ordna försäljningen af spritdrycker kunde man hoppas att på ett kraftigt sätt motverka deras missbruk. Med lagstiftningen angående försäljningen af bränvin åsyftas dels att med en accisafgift träffa förbrukningen af denna vara, dels att genom strängare ordningsföreskrifter motverka faran af missbruk. Då man för att på ett tillfredsställande sätt ordna sjelfva försäljningen af bränvin icke kunde undvara kommunernas direkta medverkan, så kunde man icke heller underlåta att erkänna billigheten deraf, att, sedan staten för sitt behof uttagit det belopp, hvarmed staten ansett varan vid tillverkningen böra beskattas, den på försäljningen lagda afgiften borde komma kommunerna till godo dels såsom ersättning för deras direkta medverkan vid handelsordnande dels såsom skadestånd för de uppoffringar, kommunen icke undgår att vidkännas såsom följer af denna varas missbrukande.

Bränvinsförsäljningsafgiften är sålunda till sin natur icke någon statsskatt och har aldrig varit det, utan en indirekt kommunalskatt. Den är rättvis i den mån, som den inskränker sig till att endast beskatta medlemmar i den kommun, som får uppbära skatten. Den är förestafvad af klokhet, så länge kommunerna äro hänvisade att för sina behof företrädesvis anlita endast en skatteform, den direkta, eller den form, som trots sina teoretiska företräden faktiskt icke är egnad att i längden tjena till grund för uttaxering af skattebelopp, som för de skattskyldige innefatta en mera känbar uppoffring.

Då emellertid alltid någon del af städernas uppbörd af denna afgift upptages på landsbygdens konsumtion, så är det både rättvist och billigt, att bränvinsförsäljningsafgifterna fördelas kommunerna emellan, ehuru medgifvas måste, att normen för en rättvis sådan fördelning är ytterst svår att finna. En af svårigheterna dervid och icke den minsta är den, att man på grund af sättet för upplåtandet af rättigheter att försälja bränvin icke med försäljningsafgift kan träffa allt det bränvin, som genom utminuterung och utskänkning försäljes. Om man anser, att af det bränvin, som försäljningsåret 1893—94 var disponibelt till förbrukning, 1 million liter försåldes i partihandel, för hvilken ingen försäljningsafgift erlägges, så torde af återstående 29 millioner liter icke fullt $\frac{2}{3}$ hafva

varit med försäljningsafgift beskattade. Den i verkligheten nämnda år influtna försäljningsafgiften uppgick ej till mer än omkring 2,8 millioner kronor, ehuru den rättvisligen borde hafva uppgått till ungefär 4,3 millioner kronor eller något mer än hälften af de 8 millioner kronor, hvartill bränvinsförsäljningsmedlen uppgingo. I sistnämnda medel ingå ej blott den utaf staten ålagda försäljningsafgiften, 15 öre per liter, utan äfven den på försäljningen uppkommande handelsvinsten.

I följd af den osäkerhet, med hvilken ett rätt uppskattande af bränvinsförsäljningsafgifternas storlek är förenad, hafva de kommunerna tillkommande andelarne af beskattningen å det försålda bränvinet blifvit, enligt bränvinsförsäljningsförordningens föreskrift, dem emellan fördelade af bränvinsmedlen i sin helhet. Af dessa tillkomma i regel $\frac{5}{10}$ städerna såsom sådana, och återstoden fördelas mellan landsting, hushållningssällskap och landsbygdens kommuner. Håller man det nu för rättvist, att stadskommunerna icke blott böra få behålla den på försäljningen uppkomna affärsvinsten, utan äfven blifva efter folkmängd delaktiga i den afgift, som rätteligen bör af försäljningen utgöras, i lika grad som landsbygdens kommuner, så torde, såsom det redan nu är ordnad med bränvinsförsäljningsmedlens fördelning, rikets olika kommuner komma i åtnjutande af försäljningsafgiften i vederbörlig proportion. Bränvinsförsäljningsmedlen utgingo nemligen året 1893—94 till städerna med 4,6 millioner och till landsting, hushållningssällskap och landsbygdens kommuner med 3,4 millioner kronor. Vid denna fördelning har för städer, hvilka ej deltaga i landsting, afdrag ej gjorts från förstnämnda siffra för de bränvinsmedel, hvilka dem rätteligen böra tillkomma i deras egenskap af att motsvara landsting. Hade så skett, skulle hafva tillgodokommit städerna såsom sådana endast 3,8 millioner kronor.

Mot den nu gällande bestämmelsen, att städernas vinst på bränvinsförsäljningen skall i likhet med sjelfva försäljningsafgiften gå till fördelning, kan visserligen erinras, att en sådan fördelning af affärsvinsten är en oegentlighet, som icke skulle kunna försvaras, om det gälde någon annan verksamhet än bränvinsförsäljning. Men då denna bestämmelse tillkommit af praktiska skäl och i tillämpningen ej visat sig medföra några mera anmärkningsvärda afvikelser från en riktig fördelning af bränvinsförsäljningsafgiften, sådan den rätteligen borde utgå, så kan man bibehålla den, så länge man inom måttliga gränser inskränker den jemkning af bränvinsmedlens fördelning, som göres till landsbygdens förmån. Vidgar man åter dessa gränser, då skall det äfven visa sig nödvändigt att vid

fördelningen göra skilnad mellan försäljningsskatten och handelsvinsten, och kan man vid tillämpningen icke göra detta, tvingas man af omständigheternas magt att öfvergifva det sätt för bränvinshandels ordnande, som genom nu gällande bränvinsförsäljningsförordning är infördt och som med så mycken framgång blifvit tillämpadt.

Indragning af bränvinsförsäljningsafgiften till statsverket skulle lätteligen kunna verkställas på det sätt, att tillverkningsafgiften 50 öre per liter ökades med de 15 öre, hvartill försäljningsafgiften nu uppgår. Statsverket skulle derigenom beredas ett ökad tillskott i sina inkomster af 4,5 millioner kronor om året, enär det nu vid partihandel från försäljningsafgift fritagna bränvinet då afvenledes blefve skattlagdt. Men på samma gång en sådan åtgärd skulle bereda statsverket en under nu rådande förhållanden obehöflig inkomst, skulle den beröfva landstingen och hushållningssällskapen det inkomstbidrag, hvaraf de nu genom försäljningsafgifternas fördelning komma i åtnjutande och som utgör en betydande del af hela deras inkomst. År 1894 utgjorde af landstingens hela inkomstsumma 4,027,896 kronor bränvinsmedlen 1,305,074 kronor och af hushållningssällskapens år 1895 till 1,669,778 kronor uppgående inkomstsumma utgjorde bränvinsmedlen ej mindre än 1,010,636 kronor. Visserligen hafva herr Jansson m. fl. i sin motivering ifrågasatt, att någon lämplig ersättning kunde lemnas landsting, hushållningssällskap och städer, som ej deltaga i landsting, men skall denna ersättning utgöra fullt vederlag för hvad de förlora, så föranleder den föreslagna åtgärden — nemligen indragningen till statsverket — blott en onödig omväg. Tillika hafva motionärerna dervid förbisett, att meningen med att bereda dessa kommunala korporationer en viss direkt andel i bränvinsförsäljningsmedlen har varit att göra dessa korporationer mera intresserade i öfvervakandet af bränvinsbolagens verksamhet inom deras område, och man torde icke böra ringakta en sådan kontroll, eftersom den har till uppgift att förebygga, det missförhållanden i bolagens förvaltning kunna göra sig gällande.

Beröfvar man städerna den vinst, som för dem uppstår på bränvinsförsäljningen, försvagar man i högst betänkelig grad det intresse, de nu hafva att sköta försäljningen på ett ekonomiskt förmånligt sätt, hvilket alls icke är liktydigt med att de söka vinsten i ökad afsättning. Det ekonomiskt fördelaktiga sätt, hvarpå bränvinshandeln skötes, beror ytterst derpå, att bränvinsbolagen kunna köpa billigt och sälja dyrt. Till belysning af detta förhållande må nämnas, att då utskänkningsbolaget i Stockholm under dess verksamhetsår 1879—80 försälde 3,884,457 liter bränvin,

uppgick vinsten till 877,494 kronor, under det att vinsten 1893—94 vid en försäljning af 3,429,468 liter uppgick till 1,686,885 kronor.

Man kan förstå huru en sådan ökning i vinsten kan uppstå, om man med hvarandra jämför t. ex. åren 1888—89 och 1893—94. Förstnämnda år var i Stockholm per liter inköpspriset 79,7 öre och försäljningspriset 140,7 öre, då deremot sistnämnda år motsvarande pris voro 72,9 och 147,6 öre. Derigenom att den anledning att sköta försäljningen affärsmessigt, som ligger i att bereda kommunen ökad vinst, bortfaller, om handelsvinsten indrages till statsverket, skulle lätt nog kunna inträffa, att staten efter indragningen långt ifrån fick den vinst på bränvinsförsäljningen, som kommunerna nu hafva. Den enda fördel kommunerna derefter skulle hafva af att medverka till befrämjandet af det sedliga syfte, som med sättet för bränvinshandelns ordnande nu är afsedt, vore att med afseende å lokaler och öfriga anordningar på ett fullt lojalt sätt tillmötesgå allmänhetens stegrade kraf på bekvämlighet. Men detta skulle uppenbarligen medföra ökade omkostnader och derigenom i sin mån bidraga till att den vinst på försäljningen, som indroges till statsverket, ännu mer minskades.

Sannolikt skulle en betydlig minskning i vinsten, sedan denna blifvit indragen till statsverket, mot hvad den var, då den kom kommunerna till godo, ådraga sig Riksdagens uppmärksamhet och derigenom föranleda till statens ingripande i bolagsverksamheten. Men ett sådant statens ingripande skulle utan tvifvel verka förlamande på bolagens fria verksamhet och måhända inom kort alldeles tillintetgöra denna, som nu med så mycket arbete och med så mycket besvär blifvit bragt till stånd. Det återstode derefter ingenting annat än att återgå till den fria bränvinshandeln, som man på grund af dess i sedligt afseende så förderfliga verkningar varit så angelägen att på lagstiftningens väg afskaffa.

I begge motionerna framhålles, att den stora vinsten på bränvinsförsäljningen i städerna lockar dessa att på nykterhetens bekostnad göra omsättningen af bränvin så stor som möjligt. Herr Anderson föranledes till denna betraktelse af det förhållandet, »att städerna hade sina krogar och öfriga ställen till försäljning af rusdrycker just vid salutorgen, eller andra mera trafikerade platser, der de för berörda drycker kunde vänta så stor omsättning som möjligt, och detta icke minst från den besökande landt-befolkningen». Han har dervid alldeles förbisett, att just hvad han klandrar är i bränvinsförsäljningsförordningen uttryckligen föreskrifvet, då det i denna förordnings 23 § 1 moment heter: »Försäljningsställe skall vara

beläget vid öppen gata, väg eller torg». Herr Jansson m. fl. antaga, att kommunerna hafva benägenhet att genom upplåtandet af ett större antal försäljningsrättigheter bereda sig en ökad inkomst och hänvisar i det fallet till Stockholm. Men förhållandet i denna stad är i detta hänseende alldeles motsatt mot hvad motionärerna föreställa sig. Under Stockholms utskänkings-aktiebolags första verksamhetsår 1877—78 var antalet bolagets utskänkingsställen 89, utom 9 tillfälliga, utgörande i förhållande till stadens dåvarande folkmängd, 153,528 personer, ett utskänkingsställe på 1,725 personer. Oaktadt Stockholms befolkning från detta år till 1894—95 tillväxt med 69 % och sistnämnda år uppgick till 259,300 personer, hade detta oaktadt bolagets utskänkingsställen då minskats till ett antal af 63, motsvarande ett utskänkingsställe på 4,116 personer. Att för öfrigt genom bolagsverksamheten förbrukningen af spritdrycker betydligt minskats, framgår med all önskvärd tydlighet af den i Stockholm och Göteborg vunna erfarenheten, hvilket synes af följande jemförelse:

	Mantalsskrifven befolkning.	Antal liter försåld spirituosa.	Antal liter förbrukade per individ.
<i>år 1878</i>			
i Stockholm	153,528	4,077,590	26,56
» Göteborg	65,697	1,629,441	24,80
	<u>219,225</u>	<u>5,707,031</u>	<u>26,03</u>
 <i>år 1895</i>			
i Stockholm	259,304	3,613,155	13,93
» Göteborg	112,670	1,477,505	13,10
	<u>371,974</u>	<u>5,090,660</u>	<u>13,68</u>

Att den här angifna kvantiteten såsom varande förbrukad per individ endast är ett relativt tal och icke den af en person i verkligheten förbrukade, torde böra uppmärksammas. Dels åtgår en del sprit till tekniska ändamål, dels är genom resande antalet personer, som förbruka spritdrycker, betydligt öfverstigande den mantalsskrifna befolkningen. Ensam i Stockholm belöper sig antalet anmälda resande till omkring 70,000 om året, hvartill komma alla de, som icke anmälas.

I sin helhet har i Sverige den årliga förbrukningen af spirituösa drycker för hvarje invånare utgjort i medeltal

för åren 1871—1875	11,8	liter af	50	procent	alkoholhalt,
» » 1876—1880	10,1	» » » »	»	»	»
» » 1881—1885	8	» » » »	»	»	»
» » 1886—1890	7,1	» » » »	»	»	»

hvaraf framgår, att förbrukningen under tiden från år 1871 till år 1890 nedgått med 40 procent.

Af de 1893—94 till 8,017,935 kronor uppgående bränvinsförsäljningsmedlen ingingo till statskontoret omkring 19 procent eller 1,559,051 kronor. Enligt det af herr Anderson uppgjorda förslag till fördelning skulle den till statskontoret ingående andelen för förenämnda år hafva uppgått till ungefär 35 procent eller ökats med 16 procent, och enligt samma förslag skulle icke ske någon minskning i de genom fördelningen landsingen och hushållningssällskapen tillkommande inkomster, men väl i den på landsbygdens kommuner sig belöpande andelen. I motionen nämnes ej hvart öfverskottet af de till statskontoret ingående bränvinsförsäljningsmedlen skulle gå, men antagligen menar motionären, att detta öfverskott, som minskar städernas inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen med omkring en fjerdedel, skulle ingå till statsverket, hvars inkomster derigenom skulle på städernas bekostnad ökas med ungefär en sjettedel af bränvinsförsäljningsmedlen i sin helhet.

Det med afseende på nykterhetens befrämjande tillfredsställande resultat, som genom kommunernas medverkan vid bränvinshandelns ordnande redan vunnits, gör det till en angelägenhet af stor vikt att endast med varsam hand vidtaga ändringar i nu gällande grunder för ordnandet af denna handel. Att frångå dessa grunder i den stora utsträckning, som motionärerna åsyfta, kan således icke vara tillrådligt, emedan man då skulle äfventyra det sedliga syfte, som det varit nu gällande bränvinslagstiftnings uppgift att främja, och som den under tiden för sin tillvaro äfven främjat på ett sätt, som tillvunnit den vårt folks förtroende och för andra folk framstått såsom ett mönster, värdt att följa.

På grund af hvad anfördt blifvit hemställer utskottet,

2:o) att herr Andersons motion, angående ändrad lydelse af 22 § i bränvinsförsäljningsförordningen, ej må af Riksdagen bifallas; och

3:o) att herr Janssons m. fl. motion, om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande successiv indragning till statsverket af bränvinsföräljningsmedlen, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I motion, n:o 74, inom Andra Kammaren har herr *N. Wallmark*, med hvilken sex andra af kammarens ledamöter instämt, föreslagit:

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke kongl. brefven den 29 november 1839, den 3 december 1740 och den 29 november 1743 om förbud emot införsel af bränvin till lappmarkerna lämpligen böra upphävas.

Såsom stöd för denna framställning har motionären anført följande:

»Genom kongl. bref af den 29 november 1839 förbjöds, med upplifvande af kongl. brefven af den 3 december 1740 och den 29 november 1743, införsel och försäljning af bränvin i lappmarkerna vid vite af 33 riksdaler 16 skillingar banko och den oloffligen införda och försålda varans konfiskation. Dessa kongl. bref äro fortfarande gällande för lappmarkerna inom Norrbottens, Vesterbottens och Jemtlands län.

Då jag nu går att söka ändring i dessa kongl. bref, så sker det af den anledning, att detta införsel förbud icke efterlefves eller beaktas utan alltjemt öfverträdes.

Förr i tiden kunde denna undantagsbestämmelse vara god, då lappmarkerna beboddes allenast af nomadiserande lappar, som i fjellbygden lefde fränskilda ifrån andra menniskor i nästan alla afseenden, men tiden allting förändrar, och lagar och kongl. förordningar böra äfven ändras ibland för att tjena till nytta. Gellivara, exempelvis, har nu blifvit en så betydande plats, att i Malmberget sysselsättas tusentals arbetare, och jernvägspersonalen med befäl är äfven ganska stor deruppe; det finnes således endast på denna plats så mycket folk af olika samhällsklasser, att de böra ega samma fri- och rättigheter som andra svenska medborgare. Jag anser sålunda, att såväl dessa som alla andra, hvilka bo ofvan om lappmarksgränsen, böra ega rättighet att på lofligt vis köpa och taga hem spritvaror utan att dervid blifva lagbrytare.

Jag har förut nämnt, att spritvaror, såsom konjak och bränvin, föras in till dessa platser alldeles ogeneradt oaktadt detta förbud; de smugglas nu in på många olika sätt såsom i packlådor ibland andra varor, i pressade höknippor etc. Det är detta som jag anser vara så olyckligt.

Om jag kunde tro att det på dessa platser skulle konsumeras mindre spritvaror, om införselförbudet kvarstår, så ville jag icke yrka på dess borttagande, men det är detta som jag icke tror, utom tvärtom synes ett stort begär följa den förbjudna frukten.

Det kan invändas mot detta förslag, att man borde reda sig lika godt utan spritvaror som med att hafva dessa o. s. v. Det är visserligen sant, men då det nu är lofligt i vårt land i allmänhet att använda dessa varor, så hvarför icke äfven i lappmarken?

Till sist vill jag nämna, att äfven flertalet helnykterhetsvänner hafva förklarat, att de anse detta lagstadgande olämpligt och gagnlost.

Vederbörande kronobetjening har äfven mycket stora svårigheter genom detta att så mycket af oloflig vara införes. Stora oegentligheter med afseende å beslag hafva äfven förekommit, ty då länsmannen velat åt kända lönkrögare för att taga varan i beslag, har det ofta träffat en annans, som till eget husbehof skulle taga hem något litet af berörda vara o. s. v.; och detta har åstadkommit många tråkigheter.

Att något strängare och effektivare straff skulle drabba lönkrögare än hvad som nu kan ådömas dem, det skulle visst blifva till gagn, särskildt för sådana platser som de förutnämnda, men fri införsel anser jag borde vara tillåten.»

Med anledning af en vid 1890 års riksdag väckt motion om utsträckning till samtliga lappområden i riket af gällande förbud emot införsel af spirituosa i lappmarkerna lemnade ett af Andra Kammaren för nämnda motions behandling tillsatt tillfälligt utskott en utredning i ämnet, hvilken utredning bevillningsutskottet tillåter sig här återgifva. Det tillfälliga utskottet anförde:

»Den till ämnet hörande lagstiftning torde kunna sammanfattas uti följande:

1) *Kongl. förordningen den 3 oktober 1723* »om Lappländernes flitiga undervisning i Christendomen och Scholors inrättande i orten», genom hvilken kongl. förordning stadgas, »att thet otidiga bränvinsmångleri och supande under Marknadstider då Prediko Ämbetet bäst har tillfälle the för kiöbenskaps skuld församlade Lappländare att undervisa, förbiudes

alldeles, så att ingen Bårgare eller annan får sälja, skiänka eller emot waror förbyta något Bränvin till någon Lappländare, innan Marknaden är sluten och afhyst, hvarå Krono Betjänterne vid hårdt ansvar böra hafva noga uppsickt».

2) *Två kongl. bref den 3 december 1740*, det ena till landshöfdingarne i Öster- och Vesterbotten samt Gefleborgs län samt det andra till direktionen öfver lappskelemedlen. Genom dessa kongl. bref förbjudes — enär kongl. förordningen den 3 december 1723 icke verkat till det påsyftade ändamålet — »all bränvinsuppförsel samt säljande och skänkande i Svenska Lappmarkerne både vid, under och emellan marknaderne och det vid 100 daler silfvermynts vite jemte varans konfiskation.»

3) *Två kongl. bref den 29 november 1743*, det ena till landshöfdingarne i Öster- och Vesterbotten samt Gefleborgs län och det andra till »direktionen öfver Ecklesiastique Werket i Lappmarken», uti hvilka kongl. bref det under den 3 december 1740 utfärdade förbud i så måtto förnyas, att »eho, som befinnes uppföra, sälja eller skänka bränvin i Svenska Lappmarkerna antingen vid, under eller mellan marknaderna, densamma skall till 100 dlr Smts: vite jemte varans konfiskation vara förfallen».

4) *Kongl. brefvet den 19 mars 1745* till direktionen öfver ecklesiastikverket i Lappmarken, uti hvilket bref — sedan bemälde direktion anmält, att, uppå initiativ af presterskapet i Asele lappmark, mellan der boende nybyggare och lappallmoge öfverenskommit, att ingen der boende egde frihet antingen att sjelf tillverka eller från andra orter införa eller »hos sig inkomma låta» något slags bränvin, äfvensom att ingen dit resande finge med sig föra något bränvin antingen till eget eller andras behof under hvad namn som helst — Kongl. Maj:t berörde öfverenskommelse »till underdånig efterlefnad confirmerat och stadfäst», dock att förordnandet angående 100 daler silfvermynts pligt på bränvins införande samt säljande och skänkande till lappska nationen derigenom icke ändrades eller upphäfdes.

5) *Kongl. resolutionen på städernas besvär den 7 juli 1752*, som uti § 36 innehåller bland annat: att Vesterbottniska städerna lemnades tillsvidare och på försök frihet att *en dag* »efter det ombytet eller marknaden i Lappmarken vore förbi och aflyst få sälja till Lapparne erforderligt bränvin»; dock med vilkor, att, om någon af bemälda städers borgerkap eller någon annan under hvad sken och förevändning som helst fördristade sig att förr, än nästa dag efter det marknaden blifvit aflyst utlemna eller sälja något bränvin till lappallmogen, densamma icke

allenast skulle vara förfallen till 20 daler silfvermynts böter utan ock vara förlustig af den friheten att vidare få besöka denna marknad med lappallmogen.

6) *Kongl. brefvet den 9 januari 1765*, hvarigenom, efter det direktio- nen öfver ecklesiastikverket i Lappmarken framhållit angelägenheten deraf, att de s. k. årliga bränvinsmarknaderna der uppe i orten ej dädanefter finge anställas på de dagar, som föreginge någon sön-, högtids- eller böne- dag, Kongl. Maj:t till denna framställning samtyckt.

7) *Kongl. brefvet den 29 november 1839* till konsistorium i Hernösand, genom hvilket bref till gällande kraft och behörig verkställighet åter- upplifvades de genom kongl. brefven den 3 december 1740 och den 29 november 1743 meddelade föreskrifter sålunda, att införsel och försäljning af bränvin i lappmarkerna förbjödes vid det deri bestämda vite af trettiotre riksdaler 16 skillingar banko och den oloffligen införda eller försålda varans konfiskation.

8) *Kongl. brefvet den 15 december 1848* till kongl. generaltullstyrelsen med flere, genom hvilket förklarades, att det den 29 november 1839 meddelade förbud skulle anses gälla icke blott bränvin af säd, potatis eller andra jordfrukter, utan ock de arter af bränvin, som förekomme under namn af cognac, rum och arrak.

9) *Kongl. brefvet den 21 december 1860*, till befallningshafvandena uti Vesterbottens, Norrbottens och Jemtlands län samt konsistorium i Hernösands stift, genom hvilket kongl. bref, uppå framställning af Lycksele församlings invånare, förordnades att kongl. brefven den 29 november 1839 och den 15 december 1848 skulle, hvad Lycksele socken anginge, till all kraft och verkan upphöra.

10) *Kongl. brefvet den 2 maj 1873* till länsstyrelsen i Vesterbottens län, hvarigenom Kongl. Maj:t förklarat bland annat, att Fredrika sockne- mäns ansökan, att de genom kongl. brefven den 29 november 1839 och den 15 december 1848 meddelade förbud måtte upphävas, hvad anginge Fredrika socken, icke till någon åtgärd föranledde.

Med lappmarker förstods ursprungligen endast de för den nomadiserande lappbefolkningen territoriellt afskilda, inom *Lappland belägna* områden, hvilkas gränser uppgingos och bestämdes under förra århundradet. Dessa lappmarker utgöras af:

a) inom Norrbottens län:

Torneå lappmark om	19,852	qv.-kil.	och med	1,505	nomadlappar,
Lule » »	36,385	» » »		1,262	» ,
Pite » »	21,175	» » »		1,017	» ,

varande en mindre del af sistnämnda lappmark belägen inom Vesterbottens län;

b) inom Vesterbottens län:

Ume eller Lycksele lappmark om 20,631 qv.-kil. och med 802 nomadlappar, och

Asele lappmark om 15,840 qv.-kil. och med 534 nomadlappar.

Inom Jemtlands län (Jemtland och Herjedalen) har deremot icke funnits någon från länets öfriga delar territoriellt afskild lappmark. Vid pågående afvittringar — hvilka förrättningar hafva till ändamål bland annat att skilja kronans marker från enskildas egor, att af de förra tillägga svaga hemman fyllnad i deras behof samt att bereda tillfälle till nya hemmans anläggande å kronoallmänningar och öfverlopsmarker — hafva emellertid inom Jemtlands län blifvit lapparne tilldelade de s. k. skattefjellen, hvilka för det mesta utgöras af högre fjellsträckningar, äfvensom de emellan dessa skattefjell inskjutna smärre dalgångar, som lapparne äro nödsakade att beträda för att tillgodogöra sig betet å skattefjellen. Denna lapparne tilldelade mark, som i det närmaste bildar en sammanhängande landsträcka längs Jemtlands gräns emot Norge, har blifvit kallad »Jemtlands lappmark» och sönderfaller i två lappmarker; *Föllinge lappmark* med 437 nomadlappar och en sammanlagd skattefjellsareal inom Frostvikens och Föllinge socknar samt Hotagans kapell af 3,546 qv.-kil. samt *Undersäkers lappmark* med 218 nomadlappar och en areal af 3,850 kvadratkilometer, belägen inom Offerdals, Kalls, Åre, Undersäkers, Hallens och Ovikens socknar. — Uti lagen den 5 juni 1886 angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige benämnas dessa inom Jemtlands län belägna marker icke för lappmarker utan för »de i Jemtlands län för lapparna afsatta land».

I sammanhang härmed förtjenar att erinras, att äfven inom *Kopparbergs län* torde komma att för lapparna afsättas sådana land. Sedan uppå Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning Riksdagen 1887 medgifvit, att behållna afkastningen af skogsafverkning på renbetesfjellen inom Jemtlands län finge användas till förvärfvande af mark för utvidgning af nämnda renbetesfjell i afsigt att bereda lapparna nödigt utrymme för renskötseln under tiden från maj till september, uppstod nemligen fråga, att den inom

Kopparbergs län belägna Särna norra kronopark, hvilken gränsade intill det i Herjeådalen liggande Rutfjellet, skulle få användas vid indelning åt lappar i Jemtland. I nådig proposition den 25 april 1889 begärde till följd häraf Kongl. Maj:t Riksdagens förklarande, att förenämnda bestämmelser angående förvärfvande af mark för utvidgning af renbetesfjellen i Jemtlands län icke måtte innebära hinder att af de för sådant ändamål afsedda medel bestrida kostnaden för inköp af mark, som, ehuru belägen utom länets gränser, vore behöflig för utvidgning af nämnda renbetesfjell; och till hvad Kongl. Maj:t sålunda hemställt har Riksdagen enligt skrifvelse den 13 maj 1889 lemnat sitt bifall.»

På hemställan af ofvannämnda tillfälliga utskott anhöll Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 19 maj 1890 att, då det syntes vara uppenbart att samma skäl, som föranledt förbud mot införsel af bränvin i Norrbottens och Vesterbottens lappmarker, jemväl förefunnes för förbud mot införandet af denna dryck i öfriga lappområden, Kongl. Maj:t täcktes förklara Kongl. brefven den 29 november 1839 och den 15 december 1848 tillämpliga äfven i afseende å de för lapparna inom Jemtlands och Kopparbergs län afsatta land.

Enligt de till justitieombudsmannen ingifna, vid justitieombudsmannens till 1895 års riksdag aflättna embetsberättelse fogade uppgifter från kongl. statsdepartementen rörande behandlingen af Riksdagens hos Kongl. Maj:t anmälda beslut och gjorda framställningar, har Kongl. Maj:t vid ärendets föredragning den 31 december 1894 funnit Riksdagens berörda skrifvelse icke till någon vidare åtgärd föranleda.

Förutom ofvan omförmälda motion vid 1890 års riksdag hafva flere framställningar i förevarande ämne gjorts till Riksdagen, och anser sig utskottet böra redogöra äfven för dessa framställningar:

I ett af bevillningsutskottet vid 1891 års riksdag afgifvet utlåtande förekom följande:

»I det lagförslag, hvaraf Kongl. Maj:ts till 1885 års riksdag aflättna proposition angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m. åtföljdes, förekom efter § 57 följande punkt:

'Rörande förbud mot införsel af bränvin till Lappmarken gäller hvad derom särskildt är stadgadt.'

I afseende härå har dåvarande herr statsministern till statsrådsprotokollet yttrat:

'Under anförande, hurusom genom nådiga brefven den 29 november 1839 och den 15 december 1848 införsel och försäljning af bränvin och andra spritdrycker i Lappmarken blifvit vid visst vite förbjudna, men att, sedan i ett särskildt mål Kongl. Maj:t i högsta domstolen genom utslag den 9 november 1876 åt föreskrifterna i ämnet gifvit en sådan tolkning, att införsel af bränvin i Lappmarken icke vore straffbar, derest icke försäljning af den införda varan tillkomme, och denna tydning af författningarna sedermera blifvit af domstolarne tillämpad, kronobetjeningen derefter ansett sig icke med framgång kunna väcka och utföra något åtal emot bränvins eller andra rusdryckers införande i Lappmarken, har direktionen för svenska missionssällskapet i underdånig skrifvelse af den 29 april 1880 hemställt, det tacktes Eders Kongl. Maj:t i nåder förklara, att förberörda nådiga bref fortfarande ega gällande kraft och att följaktligen den, som beträdes med införsel *eller* försäljning i Lappmarken af bränvin eller öfriga rusdrycker, gör sig förfallen till det stadgade vitet jemte varans konfiskation.

Sedan denna underdåniga skrifvelse afläts, har emellertid högsta domstolen i ett annat mål, afdömdt å högsta domstolens båda afdelningar samfäldt den 6 november 1884, under åberopande, att införsel till Lappmarken af bränvin vore genom nådiga brefvet den 29 november 1839 vid vite förbjuden, dömt en person, som erkänt, att han år 1875 till Sorsele socken i Lappmarken infört bränvin, hvilket jemte det kärl, hvori det förvarats, tagits i beslag, att utgifva det stadgade vitet samt förklarat i beslag tagna bränvin och kärl förbrutna. Vid sådant förhållande, och då man väl lærer få antaga, att den af högsta domstolen sålunda tillämpade grundsats, hvilken blifvit i domstolens minnesbok antecknad, hädanefter kommer att lända till efterföljd vid domstolarne, torde den af direktionen för svenska missionssällskapet i underdånighet gjorda framställning icke böra föranleda till annan åtgärd, än att i bränvinsförsäljningslagen lemnas uttrycklig hänvisning till det i särskilda författningar meddelade förbudet mot införsel af bränvin i Lappmarken.'

Vid samma års riksdag hade herr Hellgrén i en inom Andra Kamraren väckt motion, under åberopande att missbruket af rusgifvande drycker ingalunda hämmades genom stiftandet af sådana lagar, som befolkningen på allt sätt komme att kringgå och som omöjligen kunde handhafvas eller för sin orimlighet efterleivas, hemställt, att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att nu gällande

förbud mot införsel af bränvin och andra spritdrycker i Lappmarken måtte upphöra att vara gällande.

I det utlåtande, bevillningsutskottet i ämnet afgaf, yttrades:

'Utskottet har tagit kännedom om svenska missionsällskapets ofvanberörda underdåniga skrifvelse jemte dertill hörande handlingar och dervid inhemtat, att den i samma skrifvelse gjorda framställning blifvit tillstyrkt af Konungens befallningshafvande i Vesterbottens och Jemtlands län, hvar emot Konungens befallningshafvande i Norrbottens län, sedan vederbörande kommunalmyndigheter blifvit hörde och uttalat sig i olika riktningar, för sin del tillstyrkt ifrågavarande införselsförbuds upphäfvande.

Den sålunda föreliggande utredning har utskottet icke funnit lemna den ledning för omdömet, huruvida bibehållandet af här afsedda bestämmelser må anses önskligt eller icke, att utskottet derå velat grunda ett bestämdt uttalande i ämnet. Vid sådant förhållande, och då samma bestämmelser tillkommit på administrativ väg samt sålunda kunna, om och när Kongl. Maj:t pröfvar skäligt, på enahanda sätt upphävas, har utskottet icke ansett sig böra tillstyrka bifall till herr Hellgréns ifrågavarande motion. Men å andra sidan har utskottet, i betraktande af de betänkligheter emot införselsförbudets bibehållande, som nu blifvit uttalade, icke trott det vara lämpligt att nu åt detsamma bereda helgd af lag, stadgad af Konung och Riksdag gemensamt.

Till följd häraf har utskottet ansett den i det Kongl. förslaget efter § 57 intagna punkt angående ifrågavarande införselsförbud böra utgå.'

I enlighet härmed blef ock punkten ur förordningen utesluten.»

Vid 1891 års riksdag väckte herr Hellgrén ånyo motion i ämnet. Bevillningsutskottet erinrade vid behandlingen af denna motion, att ifrågavarande Kongl. bref blifvit i hvad de rörde *handel*, med spritdrycker upphäfdade redan genom kongl. förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m. den 18 januari 1855, hvadan således dessa Kongl. bref ej mera egde tillämplighet annat än i fråga om *införsel* till lappmarkerna af spritdrycker. Vidare yttrade utskottet, bland annat, att då, i följd af Riksdagens år 1890 gjorda framställning, fråga om utsträckning af förbudet mot införsel af spritdrycker till lappmarkerna ännu vore på Kongl. Maj:ts pröfning beroende, samt den angående denna fråga skeende utredning finge antagas skola gifva vid handen, huruvida förbudets bibehållande i allmänhet vore att anse såsom behöfligt och önskvärdt eller icke, ansåge sig utskottet, som fortfarande vore i saknad af

tillräcklig ledning för omdömet i detta afseende, icke böra afgifva ett bestämdt uttalande i detta ämne; hvadan och då Kongl. Maj:t vore oförhindrad att, om och när Kongl. Maj:t så pröfvade skäligt, upphäfva bestämmelserna om förbudet, utskottet för det dåvarande icke funne skäl att tillstyrka förbudets borttagande.

Motionen föranledde ej heller till någon Riksdagens åtgärd.

Ifrågavarande stadganden, hvilka innefatta en för lappmarkerna gällande undantagsbestämmelse, hvarigenom vid vite förbjudes att dit införa spritdrycker, hafva tillkommit under tider, då förhållandena i dessa trakter voro väsentligen olika mot i öfriga delar af riket. Lappmarkerna beboddes till hufvudsaklig del af lappar, hvilka voro sedan gammalt kända såsom mycket begifna på förtärandet af starka drycker, och invånarnes kringflackande lif samt de synnerligen dåliga kommunikationerna lade stora hinder i vägen för en verksam kontroll öfver spritdrycksförsäljningen. Under sådana tider kunde ett införselförbud hafva sitt berättigande och var måhända den enda utvägen att hämma förtäringen af spritdrycker bland befolkningen. Under de senaste årtiondena har emellertid olikheten mellan lefnadsförhållandena i lappmarkerna och i öfriga landsdelar allt mer utjemnats hufvudsakligen genom de i så hög grad förbättrade samfärdsmedel, som kommit de nordliga delarne af riket till godo och hvilka beträffande lappmarkerna, synnerligast de i Norrbottens län belägna, haft till följd upprättandet derstädes af stora industriella verk och en deraf härledd, särskildt under de senaste åren betydande inflyttning från angränsande landsdelar. Till belysning af denna inflyttnings omfång tillåter sig utskottet med stöd af den officiella statistiken meddela, att folkmängden i de inom Norrbottens län belägna lappmarker utgjorde år 1880 13,557 personer, deraf 3,554 lappar, och år 1890 16,950 personer, deraf 3,807 lappar. Af lapparne voro emellertid år 1890 blott 2,580 nomader. Den 31 december 1895 hade folkmängden i de inom Norrbottens län belägna lappmarker stigit till 20,868 personer.

Utskottet anser därför, att giltiga skäl ej längre förefinnas för bibehållandet af ifrågavarande undantagsstadganden, utan att tiden nu är inne att lappmarkerna blifva i förevarande hänseende likställda med rikets öfriga delar. Utom det att detta synes utskottet vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, väntar utskottet deraf äfven att sedligheten befrämjas, ty ett absolut förbud mot införsel af spritdrycker till en ort

måste, såsom af erfarenheten bekräftas, med nödvändighet medföra förbudets öfverträdande, hvaraf åter följer bristande aktning för lagarnes helgd, då dessas efterlevande ej kan upprätthållas. Om åter tillfälle lemnas befolkningen att på lagligt sätt åtkomma spritdrycker, medför detta, bland annat, den stora fördelen, att frestelsen till anskaffande af spritdrycker på oloflig väg minskas och myndigheterna blifva i stånd att utöfva en effektiv kontroll öfver försäljningen.

Ehuru utskottet sålunda för sin del är af den åsigt, att ifrågasvarande Kongl. bref både böra och kunna upphävas, har utskottet likväl ansett de af motionären föreslagna ordalagen böra bibehållas i den skrifvelse, som, i händelse af bifall till motionens syfte, skulle komma att af Riksdagen till Kongl. Maj:t aflåtas, enär vid användande af dessa ordalag det synes antagligt att, på sätt utskottet anser önskligt, vederbörande myndigheter och lappmarkskommuner lemnas tillfälle att i frågan sig yttra, innan Kongl. Maj:t deruti fattar beslut.

På grund af det anförda hemställer utskottet,

4:o) att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke kongl. brefven den 3 december 1740, den 29 november 1743 och den 29 november 1839 om förbud emot införsel af bränvin till lappmarkerna lämpligen böra upphävas.

Till utskottet har derjemte hänvisats en inom Andra Kammaren af herr *G. A. E. Kronlund* väckt motion, n:o 86, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande af förslag till ändring i förordningen angående försäljning af bränvin m. m. i syfte att erhålla strängare straffbestämmelser vid återfall i förseelse mot förordningen. För behandling af denna motion har utskottet ansett nödigt sammanträda med lagutskottet;

och lärer det sålunda sammansatta utskottet, jemlikt § 47 riksdagsordningen, häröfver afgifva särskildt utlåtande, hvilket bevillningsutskottet får

5:o) för Riksdagen anmäla.

Stockholm den 15 mars 1897.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. Cavalli.

Reservationer:

vid punkten 1:o) af herrar *G. Jansson* och *H. Eriksson*;

vid punkterna 2:o) och 3:o)

dels mot utskottets motivering af herrar *Cavalli*, *Stephens* och friherre *Klingspor*,

dels ock af herr *Collander*, som anför:

»Ehuru jag varit ense med utskottet om beslutet att afstyrka de föreliggande motionerna, n:o 28 af herr *J. Anderson* i Tenhult, att Riksdagen måtte besluta en annan fördelning af bränvinsförsäljningsavgifts- och vinstmedlen än den nu gällande, samt n:o 88 af herr *G. Jansson* i Krakerud m. fl., att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utredning angående indragning af bränvinsförsäljningsavgifts- och vinstmedlen till statskassan, samt äfven i väsentliga delar biträder den motivering, som utskottet för dessa sina beslut anför, så har jag likväl inom utskottet dervid gjort det skiljaktiga yrkandet, att utskottet med afstyrkande af motionerna, såsom dessa blifvit motiverade, bort hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning af dessa ofta återkommande frågor.

Mina motiv för en dylik hemställan äro följande. Tvenne olika meningsströmningar hafva under årens lopp framträdt rörande behovet af ändring i bestämmelserna af fördelning af berörda avgifts- och vinstmedel.

Den ena företrädes af nykterhetsrörelsen, för hvilken det i främsta rummet gäller att minska kommunernas intresse för bränvinsutskänkning och minuterings bedrifvande, samt därför nitälska för att åtminstone större delen af de andelar af berörda medel, som nu tillkomna stadskommunerna, måtte till statskassan indragas.

Den andra strömningen härleder sig från landskommunernas måhända i någon mån berättigade önskan att erhålla en större andel af dessa medel, än de nu åtnjuta.

Om man nu ock, från båda dessa synpunkter sedt, kan känna sig benägen att lyssna till krafven på ändring af fördelningsgrunden, så bör det ju vara uppenbart, att om en ändring skall beslutas, så bör ej allenast densamma föregås och grundas på en omfattande *allsidig* utredning rörande de komensationer af ena eller andra slaget till stadskommunerna, såsom för bekostandet af rättsväsende, polisbevakning m. m., hvilka de kunna vara berättigade att erhålla, om en större eller mindre del af den andel af ifrågavarande medel, som de nu åtnjuta, skall tagas ifrån dem, utan bör äfven prövas, huruvida de ofvan påvisade båda strömningarnas kraf på ändring kunna tillgodoses, men derjemte är det ju oafvisligt, att om man sålunda ville för ena eller andra syftmålet taga från städerna åtminstone största delen af hvad dem nu tillgodokommer, så måste naturligtvis den frågan äfven lösas på hvad sätt denna försäljning skulle utöfvas och skötas, då den skulle öfvergå från att vara en kommunernas till en statsinstitution ungefär af likartad natur med t. ex. tullverket, posten etc., enär man ju tydligtvis ej kan begära, att stadskommunerna skola åtaga sig handhafva denna ganska svåra och obehagliga försäljningsaffär utan någon ersättning, eller att, så att säga, nödgas »tröska för bara halmen».

Från icke allenast de nu angifna, utan många andra, än betydelsefullare synpunkter sedt, anser jag, medan tid är, att en *allsidig utredning* härom bör komma till stånd, innan man besluter sig för att vidtaga ändring i nu gällande bestämmelser om berörda bränvinsmedels fördelning, och särskildt måste jag härvid, med hänsyn till stadskommunernas framtida sanna ekonomiska intresse, vara angelägen om och särskildt betona vigten af att en eventuel indragning af stadskommunernas nuvarande inkomster af bränvinsmedel icke må plötsligt ske utan försiggå under en tillräckligt lång tid, på det att de må beredas rådrom att kunna ackommodera sin ekonomi efter de sålunda ändrade inkomstförhållandena.

Rättvisan och billigheten häraf motiveras af det sakförhållandet, att stadskommunerna bland annat utvecklat och bidragit till kommunikationsväsendets främjande i långt högre grad än landsbygden, hvilken dock åtnjuter samma förmån af dessa samfärdsmedlen som städerna, men stadskommunerna delvis kunnat grunda sådan större offervillighet på befintligheten af de betydande inkomster, som de ega uti bränvinsmedel.

Jag är ock öfvertygad om att en sådan utredning och ett derpå grundadt moget beslut å Riksdagens sida skulle i hög grad främja ett, efter min åsigt, mycket eftersträfvansvärdt mål, att utjemna de ej berätt-

tigade, men ofta framhållna stridiga intressena mellan stad och landsbygd, enär dessa båda böra, rätt uppfattadt, endast hafva gemensamma intressen att bevaka.

Det faller af sig sjelft, att man med dessa åsigter, som jag nu uttalat, måste yrka afslag på herrar Andersons och Janssons föreliggande motioner, såsom omöjliga att bifalla innan den allsidiga utredning, som jag antydt, förefinnes. Jag har därför inom utskottet framställt följande yrkande, som jag vidhåller, nemligen,

att Riksdagen ville i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning rörande de förhållanden, som här ofvan påpekats, samt till Riksdagen inkomma med den framställning, hvar till Kongl. Maj:t finner den gjorda utredningen böra föranleda.»;

vid punkten 3:o)

af herrar *G. Jansson* och *S. M. Olsson*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr Janssons m. fl. motion;

af herrar *Lundström* och *Göransson*, hvilka anført:

»Vid betraktande af den förmånligare ställning landsbygdens kommuner, jemfördt med städerna, intagit i fråga om upplåtande af försäljningsställen för spirituösa drycker, hafva vi ej kunnat frångå den uppfattningen att ett nedbringande af den inkomst, stadskommunerna åtnjuta genom bränvinshandteringen, skulle föranleda till minskad konsumtion af spritdrycker. Vår mening är, att, derest en af Kongl. Maj:t företagen utredning föranledde bränvinsmedlen successiva indragning till staten, skulle följden deraf blifva, att städerna i likhet med landsbygden i ganska betydlig mån inskränkte handeln med spirituosa. Visserligen skulle i början indragningen medföra en minskning i städernas inkomst, men i samma mån rusdryckshandelns inskränkning medförde superiets aftagande, skulle denna förlust utjemnas genom de lindrigare utgifter som deraf blefve en följd. Då bruten halsa, fattigdom, oordningar och brott i många fall äro en mer eller mindre tydlig frukt af dryckenskapen, följer deraf, att stadskommunerna genom bränvinshandelns koncentrerung i städerna tillskyndats kostnader för polisvård, sjukvård och fattigvård i betydligt

högre grad än hvad fallet skulle hafva varit, om denna handel derstädes varit så inskränkt, som hvad förhållandet är å landsbygden. Att det med utgifterna för polis-, sjuk- och fattigvård i verkligheten förhåller sig på förenämndt sätt, kan man finna deraf, att då kostnaderna för denna vård i städerna 1893 belöpte sig till 8,69 kronor per invånare, var motsvarande utgift för landsbygden samma år endast 2,94 kronor. Samma år var antalet undestödstagare i procent af befolkningen 8,24 i städerna mot 4,50 å landsbygden och fattigvårdskostnaden per invånare 4,63 kronor i städerna och 1,84 kronor å landsbygden. Då kommunalutskylderna i sin helhet förutnämnda år voro per invånare å landsbygden 6,77 kronor mot 15,91 kronor i städerna, finner man deraf att då en stadsbo för polis- sjuk- och fattigvård betalar mer än 3 gånger så mycket som en landsortsbo, så uppgå öfriga kommunalutskylder för den förre icke till dubbla beloppet af hvad den senare betalar.

Då vi såväl från ofvan antydda som ur flera synpunkter finna frågan om bränvinsmedlens indragning till statsverket vara af den vigt, att den förtjenar hänskjutas till Kongl. Maj:t för utredning, hafva vi inom utskottet ansett, att herr G. Janssons med flere motion n:o 88 bort tillstyrkas.»

samt af herr *H. Eriksson*, som anförde:

»Att den fördelningsproportion af så väl bränvinsförsäljningsafgifterna som af den å handeln med dessa varor uppkomna nettovinsten enligt 22 § i förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin m. m. — under den förutsättningen att kommunerna såsom sådana skola uppbära dessa inkomster, undantagandes de andelar, hvilka utgå till landsting och hushållningssällskap — icke är baserad på billighet och rättvisa utan på godtyckets mindre fasta mark, framgår uppenbarligen deraf, att denna paragraf indelar samtliga kommuner i fyra kategorier, der hvar och en erhåller olika andel af dessa medel. Man har visserligen, såsom stöd för detta mer eller mindre godtyckliga förfarande vid antagandet af denna paragraf, åberopat, hvad då varande statsministern Temptander vid förslaget föredragande i statsrådet yttrade till statsrådsprotokollet, nemligen att städerna behöfde denna andel af dessa medel dels för att ordna bränvinshandeln och dels såsom en skälig ersättning för alla de omkostnader och det obehag, som dessa måste vidkännas såsom en följd af ett omåttligt bruk af dessa dycker. Då emellertid ingen torde kunna förneka, att

det omåttliga bruket af dessa drycker framkallar samma verkningar på landsbygden som i städerna, och då städerna fått sin andel i och för de ökade kostnaderna, hvilka blifva en följd af det omåttliga bruket af dessa drycker, så bevisar detta snarare, att fördelningen borde vara lika emellan alla de kommuner, der försäljning af bränvin är tillåten, än tvärtom.

Men om nu denna fördelningsproportion — hvilken jag uteslutande skärskådat från kommunernas ekonomiska synpunkt för att derigenom visa, att den från finansiell ståndpunkt saknar giltig grund — icke kan sägas vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, då man ser den från kommunernas ekonomiska intresse, så gäller detta i ännu högre grad, då man skärskådar den ur synpunkten af sedlighet och nykterhet. Denna godtyckliga fördelning, hvilken bereder våra städer ganska afsevärda inkomster, skapar hos de kommunala myndigheterna ett aldrig slappadt intresse, ett intresse, gående ut på att uppbringa handelsvinsten till det högsta möjliga, ett intresse, gående ut på att befordra omsättning af denna vara samt ett intresse, som ytterst utmynnar i att *icke* försvåra tillgången af dessa drycker.

Ett kraf, som länge af statsmagterna erkänts och som, då detsamma kommer i strid med det ekonomiska intresset, borde gå segrande ur denna strid, är krafvet på sedlighet och nykterhet. Härom yttrade statsrådet Themp-tander 1883 till statsrådsprotokollet: »vidare fordrar det sedliga intresset, att staten deraf låter leda sig vid lagstiftningen rörande ordnandet af försäljningen utaf spritdrycker». Detta kraf i förevarande fall fordrar onekligen, att staten visserligen må — alldenstund ännu en så stor del af den svenska nationen begagnar sig af dessa drycker såsom ett njutningsmedel — tillåta denna affärsverksamhet, men tillåta den endast såsom ett oundvikligt ondt, men ingalunda för att befordra en så stor konsumtion af dessa drycker som möjligt, hvilket här vore detsamma som att befordra dryckenskap; detta vill med andra ord säga, att under det staten tillåter handeln med dessa drycker, den likväl må se till att försvåra tillgången af dem; ty derigenom kommer staten dessa karakterssvaga till hjälp; dessa — hvilka i frestelsens stund, öfvervåldigade af njutningsbegäret, sakna den moraliska kraft och uthållighet, som fordras för att öfvervinna en tillfällig passion — finna ofta i stundens svårighet att erhålla dessa drycker den förstärkning, de behöfva, till dess att stormen hunnit lägga sig.

Principen: att försvåra tillgången af spritdrycker — det enda effektiva sättet att på lagstiftningens väg befordra nykterhet — har redan i hufvudsak

realiserats af landskommunerna, i det på få undantag när nästan all handel med dessa drycker der blifvit förbjuden; och verkningarna deraf hafva visat sig vara goda. Den orsak, som i icke ringa grad påverkat myndigheter och medlemmar af landskommunerna till ett så fullständigt omslag, att de *nu* äro för, hvad de *förr* voro emot, nemligen att borttaga krogarna, har obestridligen varit den omständigheten, att de genom krog-rörelsen uppkomna förlusterna icke ersatts af motsvarande inkomster och förmåner.

Med dessa fakta för ögonen är det uppenbart, att statsmagtarna hafva att fortgå på den redan inslagna vägen, der handeln med spritdrycker fortfarande bedrifves. Som jag redan anmärkt, skapa städernas inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen hos de kommunala myndigheterna ett intresse för att vinsten af denna handel må bli den högsta möjliga, något som öfver hufvud taget är beroende af konsumtionen. Då den väsentligaste orsaken alltså till de kommunala myndigheternas i städerna alltid visade intresse för denna rörelses bibehållande är den inkomst, som dessa kommuner erhålla af bränvinsförsäljningsmedlen, och då detta intresse för bränvinshandelns vara i det väsentligaste är endast en verkan af denna orsak eller af dessa inkomster, så följer deraf, att, om man vill bekämpa detta intresse, kan detta ske endast derigenom, att man borttager den väsentligaste orsaken till detsamma: de städerna tillfallande andelarna af bränvinsförsäljningsmedlen; ty härigenom försvinner äfven verkan i samma proportion. Men i så fall varder frågan om sättet och tiden för lösningen af denna afskrifningsfråga.

Då jag anser, att städernas andel af bränvinsförsäljningsmedlen icke är baserad på billighet och rättvisa, kan det synas, som om jag rätteligen borde yrka på en afskrifning utan något som helst vederlag; men andra omständigheter hafva trädt emellan; och omständigheter och tid skapa ofta förändrade situationer; dessa städernas inkomster hafva genom förordningen af 1885 blifvit dem tillförsäkrade; de hafva uppburit dessa inkomster i mer än ett tiotal af år och de hafva med hänsyn till bibehållandet af dessa inkomster reglerat sina utgifter för viss framtid; frågan har alltså inträdt i ett något förändradt läge. Detta förändrade läge gör, att jag anser, dels att afskrifnings- eller öfvergångstiden bör blifva temligen lång, dels att städerna må erhålla någon skäligen ersättning, som i första rummet må afse öfvergångstiden, på det att inga skadliga rubbningar må uppstå i deras finanser.

Då utskottet å sidan 14 säger: »Beröfvar man städerna den vinst, som för dem uppstår på bränvinsförsäljningen, försvagar man i högst betänklig grad det intresse, de nu hafva att sköta försäljningen på ett ekonomiskt förmånligt sätt», så har utskottet dermed visat, att det har samma uppfattning, som vi, motionärer och reservanter hafva; ty äfven vi tro, att »intresset» för skötandet af »försäljningen på ett ekonomiskt förmånligt sätt» försvagas i högsta grad, om inkomsten af dessa medel indrages från städerna till statsverket. Utskottet anser visserligen, att denna ökade handelsvinst kan åstadkommas utan att höja konsumtionen; men för min del är jag öfvertygad om motsatsen; jag anser nemligen att i nio fall af tio är handelsvinsten beroende af konsumtionens omfattning. Påståendet, att man, såsom utskottet säger, skulle — förutsatt att bränvinshandeln ordnades i enlighet med motionärernas förslag — komma »att återgå till den fria bränvinshandeln, som man på grund af dess i sedligt afseende så förderfliga verkningar varit så angelägen att afskaffa», är en konklusion, dragen på grund af falska premisser; ty det, att formen för en saks tillvaro upphör, förutsätter visserligen, att i och med detsamma en ny sådan måste skapas; men det bevisar ingalunda, att hvilken annan form som helst kan träda istället. Utskottets påstående, att — förutsatt att bränvinshandeln ordnades i enlighet med motionärernas förslag — »man då skulle äfventyra det sedliga syfte, som det varit nu gällande bränvinslagstiftnings uppgift att främja, och som den under tiden för sin tillvaro äfven främjat på ett sätt, som tillvunnit den vårt folks förtroende och för andra folk framstått såsom ett mönster, värdt att följa» är från början till slutet ett antagande, som, huru högstämtdt det än kan höras, likväl utgör det mest slående bevis på, huru utskottet kan se en sak annorlunda än den verkliga är; det vissa är, att denna uppfattning delas icke af svenska folkets flertal.

Utan att göra anspråk på politisk klarsynthet, anser jag, att denna fråga, som alltmera tilldragit sig uppmärksamhet och som så ofta återkommit inför Riksdagen till förnyad pröfning, är en fråga af så rättvis natur, att den omsider måste af statsmagterna bifallas.

Skulle denna min förmodan vara riktig, anser jag, att städernas intresse bäst befordras af dess representanter, om dessa i god tid genom ett klokt tillmötesgående skaffa städerna i ersättning de förmånligaste vilkor, vilkor som endast på detta sätt kunna vinnas.

Då af det sagda framgår, att det sedliga intresset rörande bränvinslagstiftningen kan befrämjas endast genom att försvåra tillgången af

spirituösa drycker, då vidare detta försvårande af tillgången på dessa drycker har sitt svåraste motstånd i städernas intresse för att vinsten af handeln med dessa skall blifva den högsta möjliga, och då detta intresse för brännvinsrörelsen är i hufvudsak endast en verkan af städernas inkomster af dessa medel, samt då herr Jansson m. fl. i sin motion föreslagit att borttaga orsaken till detta städernas intresse: städernas inkomster af brännvinsförsäljningsmedlen, genom att öfverflytta dem till statsverket; så har jag af dessa skäl ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till nämnda motion»;

vid *punkten* 4:o) mot vissa delar af utskottets motivering

af herr *G. Jansson*, som ansett, att till Riksdagens kännedom bort i utskottets betänkande intagas två af honom inom utskottet föredragna handlingar, nemligen

dels en med 213 namnunderskrifter försedd, till riksdagsmannen herr O. H. Ström stäld skrift, dagtecknad »Gellivare & Malmberget den 22 februari 1897», så lydande:

»Undertecknade vilja härmed vördsamt anhålla det ni, herr riksdagsman, ville göra allt hvad på eder beror att *icke* motionen angående upphäfvandet af införselförbudet af spirituosa till Lappmarken måtte af Riksdagen bifallas; af det skäl att om detta förbud upphäfves helt säkert lönkrögeriet med dess förderfbringande och demoraliserande följder i ännu större skala kommer att tilltaga bland lappar och nybyggare-befolkningen; ty gifvet är, att risken att få varan konfiskerad samt straffpåföljden för införsel i stor mån verkat hämmande, hvilket äfven visat sig på denna plats under den senaste tiden, då kronobetjeningen mera kraftigt i saken ingripit, så har högst få fall förekommit af insmuggling.

Skulle deremot denna lag upphävas, blefve fältet vidöppet för lönkrögerne, emedan det blir *omöjligt* för kronobetjeningen med den glesa befolkning och Lappmarkens stora ytvidd att beifra saken och leda i bevis om försäljning, då högst två ting förekomma här om året. Af dessa skäl blir det *högst* nödvändigt, att förbudet kvarstår och till alla delar efterlefves, såvida vi ej vilja att rusdryckernas förbannelser helt och hållet skola dränka Lappmarkens invånare».

dels ock ett telegram, inlemnadt i Malmberget den 25 februari 1897, af följande lydelse:

»Riksdagsman Ström, Stockholm.

Malmbergets befolkning, samlade till ett antal af cirka fyrahundra å allmänt möte i går för uttalanden angående motionen om införselsförbudets upphäfvande, fattade efter en sakrik diskussion beslut om förbudets kvarstående.

Kommitterade».

samt af herr *Lundström*.

Härjemte hafva herrar af *Burén* och *Bergendahl* begärt få antecknadt, att de icke deltagit i den slutliga behandlingen af de i detta betänkande omförmälda frågor.